

KRAVET TIL DEN GRØNLANDSKE SKOLE

Af Finn Gad

Der kan vist ingen tvivl være om, at den grønlandske skoles mål må være at opdrage børnene til bevidste samfundsborgere. Det må yderligere understreges — således som skoledirektør Gam gjorde det i sin artikel side 154 ff. —, at skolen i en ombygningens tid som den, vi nu oplever i Grønland, placeres i midten af samfundsarbejdet. Får skolen ikke mulighederne for at forfølge målet — og lykkes det ikke skolen at skabe en undervisning og opdragelse, der tager direkte sigte på dette mål — så vil alt det meget nye, der vælder ind over det grønlandske samfund i dag, gøre den grønlandske samfundsborger fremmed i sit eget land. Så fundamental er skolens betydning. Derfor er skolens plads central, livsnær og med berøringsflader til alle sider.

I den ovennævnte artikel om den grønlandske skole nævntes ordet *aktivisering*. Der ligger i anvendelsen af dette ord mere end en karakterisering af en enkelt side af den grønlandske skoles mål. Gennem aktiviseringen af eleverne ønsker man at bane vejen for den grønlandske samfundsborgers medvirken i det snævrere grønlandske samfund og det større rigsdanske, placere ham i verdenssamfundet som et produktivt medmenneske.

Gennem århundreder, ja måske mere, har autoriteten redet det grønlandske menneske indtil døden. Underkastelsen under husherrens myndighed, afhængigheden af alverdens tabu, angakokkens magt, fællesskabet på bopladsen, underkastelsen under vind og vejrs voldsomme vælte — alt medførte en autoritetsbundethed, der tvang individet til på een gang at yde sit yderste, men dog dølge sig selv.

Denne autoritetsbinding vedblev efter kolonisationen og overførtes til kirke og handel, begge institutioner personificeret i den repræsentant, der til enhver tid lokalt var til stede. Med den åndelige og materielle omvæltning, som kolonisationen betød, var overføringen af autoriteten en nødvendig konsekvens. Adskillige i århundredernes forløb har forsøgt at finde vej ud af dette forhold, som *H. J. Rink* betegnede som mangel på selvtillid. Rink så rigtigt, men forvekslede med sine forudsætninger bare virkning med årsag. Manglen på selvtillid ville han afhjælpe gennem forstanderskaberne, d. v. s. de voksnes deltagelse i den lokale administration. Den linje har man siden da fulgt, og slutstenen på udviklingen sættes i grundlovsforslaget, hvor grønlænderne får deres første repræsentanter i rigets lovgivende forsamling.

I hele denne tid, ca. 100 år, har man ikke tænkt på, at det var for sent at begynde med de voksne, når selvtiliden skulle „genskabes“. Man skal begynde med børnene. Der ligger forældrenes og skolens opgave i Grønland i dag. Skolen må påtage sig sin store opgave, få tag i såvel børnene som forældrene.

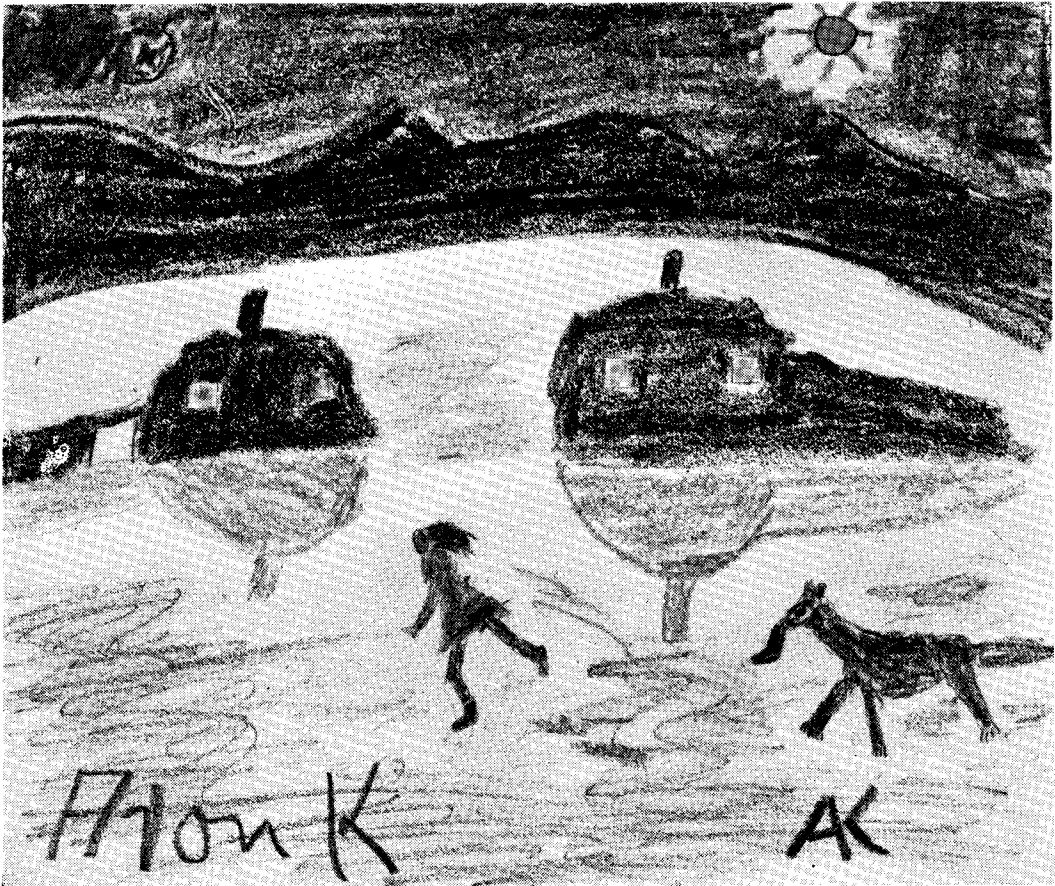
Gennem autoritetshæmningen blev den grønlandske elev kun modtagende i skolearbejdet, han blev receptiv og ikke produktiv, til nød og kun med megen møje reproducerende. Enhver, der har virket som lærer i grønlandsk skole i tidligere tid, vil kunne genskabe synet af en klasses sugende øjne, genopleve den dødlignende tavshed efter et spørgsmål fra læreren. Den nye grønlandske skole vil bort fra dette, bort fra ensidig lærervirksomhed og klassepassivitet til alsidig elevvirke med læreren som hjælper.

Vi kender imidlertid umådelig lidt til den grønlandske psyke. Derfor er det uhyre vanskeligt at finde ud af, hvordan man skal sætte ind. Eet er dog klart: der ligger i ethvert menneske, ligegyldigt hvor og af hvad farve det er født, en trang til at lege, mens det er barn, og gennem legen at skabe, være produktiv. Tidligere legede det grønlandske barn sit fremtidige erhverv. Det kan det i dag ikke i så udstrakt grad som før. Nu leger det mere og mere som børn i andre mindre primitive samfund. For at legen kan komme til at glide ind i samfundsgavnige baner, må skolen gribe metodisk ind uden at øve vold. Jo tidligere, man gør det og umærkeligt leder legen ind i baner, hvor fantasi og skabende evne får størst muligt råderum, desto større chance er der for, at barnet bliver sig sine evners rækkevidde bevidst, opnår på naturlig måde en viden om, hvad det kan. Dermed er basis for selvtilid skabt. Den består jo netop i, at man er sig bevidst, hvad man evner. Når barnet er vænnet til det fra tidlig alder, vil det sandsynligvis fortsætte dermed resten af livet.

Det er naturligvis klart, at i en så kort udredning som denne bliver linjen trukket skarpt op uden hensyntagen til tusinder af krydsende faktorer, som i det levende liv gør sig gældende. Men linjen er den, som den grønlandske skole i stigende grad vil følge.

Derfor er det skolens store ønske at kunne begynde med børnene, mens de er fire år, i børnehaven. Gennem aktiv leg, beskæftigelse, der spænder fantasi og udtryksmuligheder i papir, ler, strå, i tegning, maling, rytme, musik, dans, med betoning af samarbejdet og den „sociale forståelse“ — for at bruge en stor, men rammende betegnelse — gennem alt dette skulle netop de fire—seks-årige kunne få en fundamental betydningsfuld udvikling. Umærkeligt kunne samtidig det danske sprog opleves og derved tilegnes på en naturlig måde, det sprog, som af alle ansvarlige grønlændere i årevis har været ønsket som et virkeligt „andet sprog“. Der er nu kun fire børnehaver i gang. Der kunne bruges ti gange så mange.

Skolen må derfor søge i nogen grad at erstatte dette arbejde inden for den skolepligtige alder. Aldrig før har man i den grønlandske skole kendt emnet småsløjd. I de sidste par år er flere lærere sendt ud bl. a. med den opgave at tage sig af denne del af undervisningen.

*En 13-årig grønlandsk elevs opfattelse af en situation fra H. C. Andersens eventyr:
„Den lille pige med svovlstikkerne“*

Men også for de ældre børn er der jo områder, hvor den fantasibårne aktivitet praktisk kan sættes ind. Sløjd har — bortset fra enkelte steder i perioder — kun været drevet som undervisningsfag for efterskoleelever (14–16-årige) og ældre. De nye skoler forsynes med sløjdlokaler, således at drenge og piger (hvis de da har lyst) kan få deres fingre og fantasi til at arbejde sammen og det praktiske greb på det mest gængse værktøj opøvet. Pigernes uddannelse lægger den grønlandske skole særlig vægt på. Det er jo de kommende mødre, dem, der skal skabe hjemmene. Derfor er håndgernings- og skolekøkkenundervisningen med i skemaet for så mange skoler som muligt, i hvert fald for de større skolars vedkommende.

Talen kommer let til at samle sig om de større skoler. Der er tre grunde til dette. For det første koster alle særlokaler mange penge, flere i Grønland end her i Danmark. Dernæst kan man ikke udstyre alle pladser med tilstrækkelig mange specielt uddannede lærer-

Elever fra børneskolen i Julianehåb. Der er i dag ikke megen forskel på dem og børnene i en dansk landsbyskole

Foto: Chr. Vibe

kræfter og udnytte disse fuldtud. Og endelig er vel ønsket om en befolkningskoncentration medvirkende.

Dette spiller alt sammen ind i de planer, der lægges. Grønlands skole er på indeværende tidspunkt et såre spredt virkefelt med mange små skoler. Dette krydser ofte de ønsker, som skolevæsenet nærer, og som man gennem de praktisk betonedede fag når nærmest ind til.

Derfor er imidlertid de andre skolefag ikke skubbet til side; men de har deres særlige problemer.

Til en vis grad kommer skolen på disse fagfelter i konflikt med ønskerne om konformitet med den danske skole. Skal den grønlandske skole stræbe efter at føre sine elever frem til den samme skolemæssige status som skolen her i Danmark, eller skal den tage sigte først og fremmest på det grønlandske samfund? Det ligger i sagens natur, at en skole, der gennem hele kolonisationstiden kun har taget hensyn til det grønlandske samfunds krav, og fra sine højeste uddannelsesinstitutioner kun har udklækket tjenere til handelens, kirkens og skolens virkeområder, ikke pludselig kan omstille sig, bryde brat af med fortiden og bygge en helt ny form op parallel med en skole, der har sin særlige traditionelle og samfundsmæssige baggrund. Skolen er børnene, og børnene er præget af det samfund, de lever i. Skal skolen ændres, må børnene altså „ændres“ gennem opdra-

gelse, og baggrunden for denne opdragelse ligger i samfundets forandring. Denne vekselvirkning må man ikke glemme. Den er på een gang skolens mulighed for at nå sit mål og begrænsningen af, hvad der til enhver tid *kan* nås.

Da den danske skoles indhold naturligvis bærer præg af det danske samfunds mangfoldighed og den europæiske kulturkreds, bliver der et åbent rum imellem den danske skole og den grønlandske, fordi det grønlandske samfund hidtil har været så vidt forskelligt fra det danske og det europæiske, så lidet differentieret og med en såre enkel økonomi baseret på erhvervsformer, der var så absolut specielle. Baggrunden for ganske simpelt at forstå, virkelig gennemgribende at *forstå*, hvad der taltes om i skolen, har manglet.

Man har hidtil forsøgt — uden at der kan have ligget en virkelig pædagogisk tanke-række bag — at bibringe den grønlandske børneskoleelev visse kulturelementer gennem historie, geografi, naturhistorie o. s. v. Af det store gennemsnit blev det i bedste fald modtaget som meget morsomme fænomener, som den enkeltes større eller mindre nysgerrighed indregistrerede, uden at det egentlig betød noget for vedkommende. Der ses her ganske bort fra de enkelte klæbehjerner, der med ufattelig åbenhed kunne optage så at sige alt.

Regning har altid været et problem i den grønlandske skole. Grunden til, at det har været så yderlig vanskeligt gennem alle kolonisationsårene at bibringe grønlænderne blot de nødtørftigste kundskaber i denne praktiske abstraktion, er efter min opfattelse den ganske enkle, at man normalt ikke havde pinende brug for at kunne regne. Når pengeøkonomien nu slår igennem, vil med årene regnekundigheden givetvis stige voldsomt.

Med årene, ja, for der skal tid til. Den forømtalte vekselvirkning mellem samfund og skole tager nemlig tid — vel mindst så langt et spand af år, som det tager een generation at vokse op, altså godt 30 år!

Forudsætningen for, at det hurtigere skifte i samfundet kan ske, er bl. a. betinget af større kundskaber i dansk sprog. Her viser igen den gabende spalte mellem det grønlandske og det danske samfund sig. Man kan ikke råt overføre danske undervisningsmidler til brug i den grønlandske skole, især da de grønlandske lærere på de mindre pladser af sproglige grunde ikke alle magter dem. Undervisningsmidlerne må bygges op på grundlag af det grønlandske samfund, give de danske udtryk for velkendte og oplevede ting og begreber. Derefter kan man gradvis bygge ovenpå og udefter og fylde en væsentlig del af den gabende spalte ud. Som en korrektion til denne skarpe problemstilling må det retfærdigvis med det samme anføres, at de 200 års kolonisation ikke er gået ganske sporløst hen over det grønlandske samfund. Der er mængder af kulturelementer af fælles dansk-grønlandsk karakter, man netop kan bygge videre på, og som i høj grad letter metoden. Efter det skitserede princip bliver den nye danske læsebog for den grønlandske skole til. Efter dette princip skal med årene alt det stof, som bliver den grønlandske lærers undervisningsbasis, skabes — ikke som i hovedsagen tidligere ved en tilskæring og beskæring af danske lærebøger, men ved specielt tilrettelagt *læsestof*, der rationelt fører ind i det grøn-

landske milieu, ud af det og over til det danske, til det europæiske. Men jo større dansk-kundskab, des mindre af sådan „speciallitteratur“ — efterhånden.

Da princippet er elevernes medleven i stoffet på så aktiv en måde som overhovedet mulig, vil naturligvis hele tiden individuelt arbejde træde i stedet for klasseundervisningen, uden at man kaster de gode sider ved denne overbord. I stigende grad, i tempo med uvidelsen af danskundskaberne, vil gruppearbejde, frilæsning, individuelle opgaver baseret på selvstændig læsning blive den grønlandske skoles liv.

Med individets voksende selvtillid vokser den kritiske sans, der rækker ved autoriteterne. Denne sans må vækkes i Grønland, men der — som alle andre steder — tæmmes af tilbørlig tolerance og begrundes i kendskab til, hvad man taler om. Der er kritik nok i det grønlandske samfund i dag, men den er ofte langt bedre karakteriseret som surmuleri, ofte er den hoved- og benløs kritisering, til tider stædig konservativ. Meget af den er vel en slags reaktion efter så mange års hæmning. Skolen vil udvikle en sund form for kritisk sans, uden hvilken samfundslivet bliver goldt.

Når spørgsmålet drejer sig om opdragelse, træder naturligvis forældrene med ind i billedet. Gennem forældrerepræsentationen skulle hver enkelt skoles forældrekræds kunne drages ind i arbejdet. Altid har skolen nydt godt af en stærk interesse hos grønlandske forældre; men også her har autoritetsforholdet hersket. I opdragelsen er skolen tjener i samarbejdet med forældrene. Opdragelse i Grønland har imidlertid haft tilfældighedernes præg fra den rene laden-stå-til over lejlighedsvis til streng opdragelse. Gennem aftenhøjskole, studiekredse og forældremøder vil skolen søge at få forældrene i tale og tilvejebringe kontakt, forståelse og størst muligt samarbejde i opdragelsen af kommende grønlandske generationer.

Det grønlandske skolevæsen har som en vigtig kulturfaktor en fast tro på mulighederne gennem udstrakt oplysning, om ikke i rationalistisk forstand, så dog med en stærk tillid til, at oplysning er det bedste middel blandt andre i et samfunds udvikling mod en menneskeværdig tilværelse for dets medlemmer.